

PŘEDKLÁDACÍ ZPRÁVA

Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním (trestní řád) se předkládá mimo Plán legislativních prací vlády na rok 2008. Nový věcný záměr, který nahrazuje původní věcný záměr schválený usnesením vlády č. 362 ze dne 30. 3. 2005, byl zpracován s ohledem na potřebu více reagovat na celosvětové moderní trendy trestního práva procesního a zakotvit do trestního práva procesního nové instituty umožňující zrychlení a zefektivnění trestního řízení, aniž by k tomu docházelo na úkor práv obviněného či poškozeného.

Věcný záměr trestního řádu se zaměřuje na koncepční zpracování základních otázek trestního práva procesního, a proto obsahuje především úpravu obecné části trestního řádu a řešení důležitých otázek vztahujících se k jednotlivým stadiím trestního řízení. Kromě úpravy stávajících institutů trestního práva procesního v návaznosti na potřeby praxe předpokládá věcný záměr trestního řádu i zakotvení některých zcela nových institutů do trestního práva procesního – a to jak s ohledem na zahraniční zkušenosti a trendy, tak i s ohledem na vnitrostátní potřeby.

Je zřejmé, že platná právní úprava nevyužívá všech možností, aby zajistila obviněnému v plném rozsahu právo na rychlý a spravedlivý proces, jehož součástí je i právo na to, aby trestní věc obviněného byla projednána v přiměřené lhůtě. Rychlost řízení podmiňuje spravedlivý charakter řízení - zdlouhavost řízení může vést k oslabení hodnoty důkazu, navíc obviněný i poškozený jsou vystavováni nejistotě o výsledku řízení, vytrácí se vztah mezi trestným činem a trestem, neúměrně dlouho se udržuje stav, kdy obviněný, který je považován za nevinného, musí snášet zásahy do ústavně chráněných práv a svobod. Vzhledem k tomu, že stávající trestní řízení nelze považovat za rychlé a efektivní, je třeba hledat další nástroje, které by vedly k jeho zrychlení a zefektivnění. I když je české trestní řízení tradičně spojeno s inkvizičním procesem románsko-germánského systému, nemělo by to být na překážku citlivému přebírání zkušeností a případně i některých osvědčených institutů obžalovacího sporného systému common law. Skutečností je stále silnější pronikání pozitivních prvků obžalovacího sporného systému do trestně procesních systémů jednotlivých zemí v kontinentální Evropě, jejichž proces byl původně inkviziční povahy.

Vzhledem k uvedenému věcný záměr trestního řádu přejímá některé takové instituty - např. dohodu o vině a trestu - nicméně s pregnantně vymezenými podmínkami jejího uplatnění a oproti zahraničním právním úpravám se zvýrazněnou ochranou práv obviněného.

Předkládaný věcný záměr dále usiluje o posílení kontradiktorních prvků v řízení před soudem a o výrazné posílení aktivity stran a zavádí tzv. formální důkazní břemeno státního zástupce ve stadiu projednání trestní věci v řízení před soudem.

V návaznosti na trend depenalizace a restorativní justice uplatňující se v posledních letech ve zvýrazněné míře v demokratických státech nový věcný záměr rozšiřuje možnosti využití odklonů v trestním řízení, což by mělo ve více případech vést k narovnání mezi obviněným a poškozeným kontrolovanému státním zástupcem nebo soudem.

Věcný záměr v neposlední řadě směřuje také k výraznému posílení práv poškozeného v trestním řízení vymezením nové základní zásady zajištění práv poškozených a ochrany jejich postavení. Takový přístup je v souladu s řadou mezinárodních dokumentů [např. rámcové rozhodnutí Rady EU o postavení obětí v trestním řízení 2001/220/SVV, Doporučení Rady Evropy č. R (85) 11 o postavení obětí v rámci trestního práva a trestního procesu, Deklarace základních principů spravedlnosti pro oběti trestných činů a zneužití moci]. Nejedná se jen o zdokonalení dosavadních procesních mechanismů ochrany poškozeného v trestním řízení, ale i o rozšíření katalogu práv poškozeného (např. možnost podat subsidiární nebo soukromou žalobu, žádat přiměřené zadostiučinění apod.). Dále se v souvislosti s novým trestním řádem předpokládá přijetí samostatného zákona o obětech trestných činů, který by komplexně upravil práva obětí trestných činů, jež nemají procesní charakter (ochrana před sekundární viktimizací, právo na informace a pomoc, poradenství apod.).

Nově se také navrhuje upravit efektivní a účinné prostředky ochrany osob před aktuálně hrozící trestnou činností, zejména v podobě předběžných opatření, která dosud součástí úpravy v trestním řádu nebyla.

Věcný záměr trestního řádu byl v souladu s legislativními pravidly vlády zaslán do vnitroresortního i meziresortního v připomínkového řízení. Připomínky zásadní povahy byly řádně vypořádány a po jejich projednání s jednotlivými připomínkovými místy je věcný záměr trestního řádu předkládán bez rozporu. Ohledně způsobu vypořádání uplatněných připomínek zásadní povahy lze v podrobnostech odkázat na část IV. materiálu – Vyhodnocení připomínkového řízení.